

Avslag på søknad om velferdspermisjon fra fengsel

30.4.2025 (2025/926)

Saken gjelder avslag på søknad om velferdspermisjon. Klageren fikk avslag på en søknad om velferdspermisjon fra fengsel.

Bakgrunnen for saken var at klagerens far og farfar hadde blitt utsatt for en ulykke. Klageren ønsket å besøke sin far, og bistå i å sikre personlige eiendeler i huset. Regionen kom til at vilkåret om «særlige og vektige grunner» i straffegjennomføringsloven § 33 første ledd ikke var oppfylt ettersom klageren ikke hadde dokumentert at hans velferdspermisjon ville avhjelpe situasjonen.

Ombudet kom til at regionen skulle lagt større vekt på den faktiske situasjonen som oppstod, og vurdert om denne når opp til terskelen «særlige og vektige grunner».

Sakens bakgrunn

(1) Saken gjelder klage over avslag søknad om velferdspermisjon fra fengsel. Advokatfullmektig Erlend Bjerkvik klagde på vegne av A (klager) over Kriminalomsorgen region sørvests (regionen) vedtak 18. september 2024 om å avslå klagers søknad om velferdspermisjon.

(2) Bakgrunnen for søknaden var at klagers far og farfar var utsatt for en ulykke som totalskadet deres hjem og medførte betydelige personskader, blant annet i form av alvorlige brannskader på hans far. Klager er nærmeste og eneste pårørende til sin far, og ønsket å besøke ham og hjelpe ham med å blant annet sikre personlige eiendeler som fortsatt lå igjen på tomte. Regionen kom til at ovennevnte ikke oppfylte vilkåret om «særlige og vektige grunner» i straffegjennomføringsloven § 33 første ledd ettersom regionen ikke kunne se at en permisjon «vil kunne avhjelpe situasjonen i betydelig grad».

(3) Klager har blant annet anført at vedtaket bygger på feil rettsanvendelse. Det vises særlig til at regionen har lagt til grunn et for strengt bevis- og dokumentasjonskrav, og at det er uriktig at avslag på søknaden kan begrunnes i at klageren ved en kortere permisjon ikke kan avhjelpe situasjonen.

Våre undersøkelser

(4) Vi fant grunn til å undersøke saken nærmere. I brev herfra ba vi regionen om å besvare flere spørsmål.

(5) Vi spurte om situasjonen i seg selv ikke var alvorlig nok, eller om det var avgjørende for avslaget at klageren ikke kunne dokumentere at han kunne avhjelpe situasjonen. Vi spurte også om hvilket rettslig grunnlag momentet om at klageren må kunne dokumentere at permisjonen vil avhjelpe situasjonen har, og om regionen burde tillagt situasjonen og klagerens subjektive oppfatning av denne større vekt. Til sist ba vi regionen om å vise til situasjoner eller tidligere vedtak der vilkåret om «særlige og vektige grunner» er oppfylt, og spurte om regionen har en oppfatning av hvilke situasjoner som typisk oppfyller eller ikke oppfyller vilkåret.

(6) Regionen svarte at det avgjørende i avslaget var at klageren ikke kunne dokumentere at en velferdspermisjon ville avhjelpe situasjonen. Regionen viste til at faren og farfaren hadde fått eller får den hjelpen de trenger på Haukeland sykehus og i omsorgsboligen. Dette ville stilt seg annerledes dersom klageren kunne dokumentert at hans familie ikke fikk hjelp av det offentlige. Videre skrev regionen at for den delen av søknaden som gjaldt å rydde opp i boligen og sikre eiendeler var det heller ikke tilstrekkelig dokumentert at dette ikke kunne ordnes via forsikringsselskap eller familie og venner mv.

(7) På spørsmålet om det rettslige grunnlaget for at klageren må dokumentere at han kan avhjelpe situasjonen, har regionen vist til at det følger av alminnelige forvaltningsrettslige prinsipper. Nærmere bestemt har regionen vist til at det er et «sikkert utgangspunkt i forvaltningsretten at en part som i en søknadssituasjon har hatt en oppfordring til å legge frem opplysninger, ikke senere kan kreve vedtaket kjent ugyldig på grunnlag av feil i faktum dersom feilen skyldes partenes forsømmelse» med henvisning til Hans Petter Graver og

Henriette Tøssebro «Alminnelig forvaltningsrett» 2024 s. 472. Regionen har også vist til forarbeidene til straffegjennomføringsloven samt juridisk teori.

(8) Til sist har regionen svart at de ikke kunne se at situasjonen i seg selv, og den innsattes subjektive oppfatning av denne, skulle hatt større vekt i vurderingen, og at den innsatte alltid i en søknadssituasjon vil mene at formålet med permisjonen har stor betydning for ham eller henne. Avslutningsvis pekte regionen på at de har få vedtak hvor vilkåret om «særlige og vektige grunner» er oppfylt, og at typiske situasjoner som kan tenkes å oppfylle vilkåret er fødsel, dåp og konfirmasjon til eget barn, bryllup til nærstående, besøk til en nærstående som ligger for døden og begravelse for nærstående. I tillegg vist det til alvorlig sykdom i nær familie som en situasjon som typisk kan oppfylle vilkåret om «særlige og vektige grunner».

(9) Klageren fikk muligheten til å kommentere regionens svar.

Sivilombudets syn på saken

(10) Saken gjelder avslag på søknad om velferdspermisjon fra fengsel.

Hovedproblemstillingen er om formålet med klagerens søknad om velferdspermisjon oppfyller vilkåret om «særlige og vektige grunner» etter straffegjennomføringsloven § 33 første ledd. Et særlig spørsmål er hvilke momenter som er relevant i den skjønnsmessige vurderingen.

Rettslige utgangspunkter

(11) Innsatte kan innvilges velferdspermisjon fra fengsel. Det rettslige grunnlaget for velferdspermisjon følger av straffegjennomføringsloven § 33 første ledd, som lyder som følger:

«Dersom sikkerhetmessige grunner ikke taler mot det, kan kriminalomsorgen gi innsatte permisjon av kortere tids varighet dersom særlige og vektige grunner taler for det, eller når permisjon anses formålstjenlig for den videre gjennomføring av straffen.»

(12) Ordlyden «særlige og vektige grunner» tilsier at det er en høy terskel for å innvilge velferdspermisjon. Bestemmelsen isolert gir liten veiledning om hvilke momenter som er relevante etter vilkåret. Ordlyden «særlige og vektige grunner» må likevel forstås som at det må foreligge begivenheter som går utover det som er naturlig å gå glipp av ved en soning.

(13) I lovens forarbeider, Ot.prp.nr.5 (2000-2001) s. 163 utdypes hva som ligger i kravet til «særlige og vektige grunner». I forarbeidene står det at:

«Adgangen til å gi velferdspolisjoner forutsetter fortsatt at det foreligger særlige og vektige grunner. Dette vil dreie seg om begivenheter med tilknytning til den innsattes nærmeste familie og andre nærstående eller når det foreligger andre tungtveiende grunner, som for eksempel akutte situasjoner knyttet til innsattes barn.

Velferdspolisjon kan gis på et hvert tidspunkt under gjennomføringen.»

(14) Forarbeidene viser til begivenheter som har tilknytning til den innsattes nærmeste familie. Selv om forarbeidene ikke direkte sier noe om hvilke begivenheter det dreier seg om, er det nærliggende å anta at alvorlighetsgraden er sentral, jf. «særlige og vektige» og «tungtveiende» grunner.

(15) I Kriminalomsorgens egne retningslinjer til straffegjennomføringsloven, KSF-2008-9001, pkt. 33.2.3 står det:

«Velferdspolisjon kan innvilges der det foreligger særlige og vektige grunner som for eksempel begivenheter med tilknytning til innsattes nærmeste familie og andre nærstående. Høytidsdager og familiens behov for kontakt er i seg selv ikke tilstrekkelig, jf. kravet til særlige og vektige grunner. I vurderingen av om det foreligger særlige og vektige grunner skal det alltid legges vekt på begivenhetens subjektive betydning for den innsatte, eventuelt for vedkommende pårørende.»

(16) Retningslinjene angir hvilke situasjoner som ikke er tilstrekkelig grunn for permisjon, blant annet høytidsdager og behov for kontakt med familien. I tillegg vises det til at innsattes, eventuelt også pårørendes, subjektive oppfatning av begivenheten alltid skal tillegges vekt. Også etter retningslinjene skal begivenheten i seg selv vurderes.

(17) Samlet synes terskelen høy for at vilkåret om «særlige og vektige grunner» i straffegjennomføringsloven § 33 første ledd er oppfylt. Den inntrufne begivenheten må være utenfor det den innsatte må regne med å gå glipp av som en følge av soningen. Sentralt er imidlertid en vurdering av den konkrete situasjonen som har oppstått.

Den konkrete vurderingen

(18) Ombudet er normalt varsom med å overprøve forvaltningens konkrete skjønnsutøvelse. På den andre siden må ombudet likevel undersøke om forvaltningen har tatt et riktig rettslig utgangspunkt i vurderingen av om det i saken foreligger «særlige og vektige grunner», jf. straffegjennomføringsloven § 33 første ledd. Skjønnsutøvelsen må følge de rettslige normer som gjelder og være tilstrekkelig bredt og saklig, jf. Rt. 2012 s. 1025 særlig avsnitt 68. Et forvaltningsorgan står relativt fritt ved den konkrete vektingen av momentene i sin skjønnsutøvelse, men skjønnsutøvelsen må følge og bygge på en riktig tolkning av rettskildefaktorene.

(19) Regionen har i denne saken ikke tillagt situasjonen i seg selv avgjørende betydning, ei heller klagerens oppfatning av denne. Regionen har derimot lagt avgjørende vekt på at klageren ikke har dokumentert at han ved en permisjon vil kunne avhjelpe situasjonen.

(20) Etter ombudets syn er dette uriktig anvendelse av straffegjennomføringsloven § 33 første ledd. Bestemmelsens ordlyd sammenholdt med forarbeidene og kriminalomsorgens retningslinjer innebærer at det er et sentralt vurderingstema hvor alvorlig begivenheten som ligger til grunn for en permisjonssøknad er. I tillegg er den subjektive betydningen for innsatte og eventuelt pårørende relevant. Det er dermed relevant hvordan innsatte selv oppfatter situasjonen, . Ombudet har forståelse for, som regionen skriver i sitt svar, at de fleste innsatte vil oppfatte sin situasjon som subjektivt sett alvorlig nok til at permisjon bør innvilges. Likevel kan ikke regionen se bort fra innsattes syn i sin helhet kun fordi innsatte i alminnelighet vil oppfatte sin situasjon som alvorlig, og iallfall ikke la være å foreta en objektiv vurdering av situasjonen.

(21) Ombudet kan videre ikke se at rettskildene gir grunnlag for å stille et generelt krav om at den innsatte må kunne dokumentere at han kan avhjelpe situasjonen. I den forbindelse viser ombudet også til regionens svar, hvor regionen peker på at en typisk situasjon hvor vilkårene for velferdspermisjon er oppfylt er alvorlig sykdom i nærmeste familie. Ombudet legger til grunn at dette også gjelder ved alvorlig skade. I tillegg er det uklart for ombudet hvordan den innsatte eventuelt skal kunne dokumentere at han skal avhjelpe en alvorlig sykdom eller skade i nær familie der familiemedlemmet allerede bistås av det offentlige helsevesenet.

(22) Ombudet er ikke uenig i at dokumentasjonskravet er relevant. Den innsatte må dokumentere at begivenheten er såpass alvorlig at det foreligger særlige og vektige grunner. Det kan imidlertid ikke oppstilles et generelt krav om at den innsatte må dokumentere at hans permisjon vil avhjelpe situasjonen. Som nevnt er det vanskelig å se hvordan en innsatt skal kunne avhjelpe alvorlig sykdom eller skade hos et familiemedlem som allerede tas hånd om av det offentlige helsevesenet. Alvorlig sykdom eller skade i nærmeste familie kan likevel utgjøre «særlige og vektige grunner».

(23) Slik saken er opplyst for ombudet, fremstår situasjonen som har oppstått som alvorlig. Det er snakk om en ulykke som totalruinerte familiehjemmet og har forårsaket betydelige personskader på både innsattes far og farfar. Det kan etter ombudets syn ikke være tvilsomt at situasjonen går utover det en innsatt må regne med å gå glipp av i kraft av soningen. Etter ombudets mening skulle regionen ha vurdert konkret om den inntrufne begivenheten når opp til terskelen «særlige og vektige grunner», og basert på et rettslig utgangspunkt slik det er påpekt over.

Konklusjon

(24) Sivilombudet er kommet til at regionen skulle lagt større vekt på den faktiske situasjonen som har oppstått, og vurdert om denne når opp til terskelen «særlige og vektige grunner».

(25) Ombudet har kommet til at det ikke kan oppstilles et generelt krav om at permisjonen må kunne avhjelpe situasjonen.

(26) Ombudet ber regionen behandle saken på nytt i tråd med det som fremgår ovenfor, og om å bli orientert om utfallet av den nye behandlingen.

30.4.2025 (2025/926)